

Vojenství

Vojenství = obor lidské činnosti, který zahrnuje budování, udržování, teoretickou průpravu a praktické použití ozbrojených sil státu či jiné obecné společenské organizace.

Voj = praslovanský výraz pro putování (příbuzné s lat. *via*) – vojsko = pronásledující ozbrojený sbor.

Soldat / soldier: od *solidus* = plat/žold

Armáda. Od lat. *arma* = zbraň (*armus* = rameno)

Pravěk: paleolit: často nelze rozlišit nástroj od zbraně a naopak, boje o zdroje však ještě neměly vojensky organizovanou, ale spíš reflexivní povahu.

Mladší pravěk: neolit: O počátcích sofistikovaných konfliktů mezi populacemi svědčí (jako „negativní otisky“) první budované fortifikace (palestinské město Jericho aj.).

Eneolit/chalkolit (pozdní doba kamenná / doba měděná): **těžaři** (kovkopové) v horských oblastech X **zemědělci** v nižších polohách + Organizační a ochranná role bojovníků: vzniká **velmožská vrstva**: náčelník a jeho vojenská družina

První obecně známý ozbrojený konflikt: putující **Ötzi** (kovkop?) v Alpách byl zabit po střetnutí s nějakou nepřátelskou společenskou skupinou (mj. zásah šípem do zad).

Doba bronzová (od asi 3 500 př. Kr.) a starověký Blízký východ: vznik prvních států: Sumer v Mezopotámii a nomy v Egyptě:

Chrámové hospodářství (polyteismus; velekněz) a na jeho ochranu **palácové hospodářství** (politický vůdce): spojením obou funkcí vznikl teokratický vládce (bůh, vtělení boha nebo chránělec bohů). Podléhalo mu **vojsko** (především pěší) a plnilo **také** vnitropolitickou (**policejní**) roli.

Velké říše: brzy spojené s rozvojem používání **železa**: účinnější zbraně + (nově) válečné vozy (tažené koňmi):

Chetitě (Indoevropané), (Novo)Babyloňané (Semité), Peršané (indoevropané).

V Evropě Keltové: běžným se stává **bojovník-jezdec** (příslušník nejvyšší společenské vrstvy)

Antické Řecko: městské státy (poleis)

Homérská doba: vznik **pozemkové aristokracie**, která se může věnovat jen válčení.

Archaické období: Sparta: vojenství jako stálá služba vlasti.

Klasické období: vojenská služba jako akcidentní projev **fyzické i daňové povinnosti**), **hoplité** (pěší těžkooděnci – podnět ke vzniku a rozvoji demokracie).

Athény (Solónovy reformy) a **Římská republika (reformy Servia Tullia)**: rozdělení obyvatelstva do **majetkových tříd** podle vojenské povinnosti: tím omezena či dokonce likvidována tradiční rodová moc aristokracie.

Římské triumviráty (Caesar) a římské císařství: legie jako symbol římského impéria, vojenské **odznaky** jako atribut moci a velmocenských ambicí.

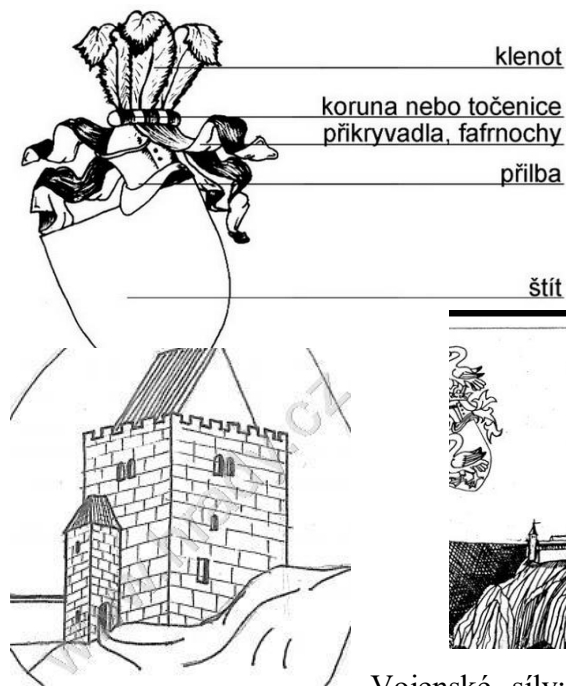
Stěhování národů: Boj s barbary a jejich postupné začleňování do římského vojska a tudíž i do společnosti. Limes romanus a výpravy za jeho linii: Marcus Aurelius (na Slovensko) aj.

Raný středověk: poměry jako v mladším pravěku (náčelník a vojenská družina = velmoži) + stopy antického vlivu.

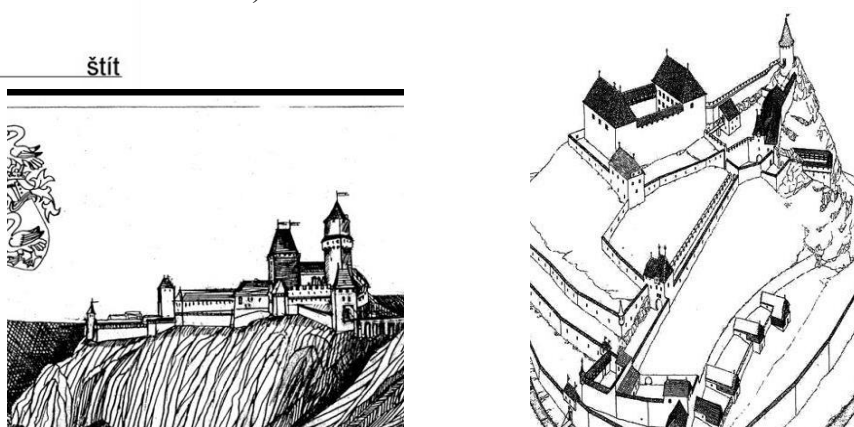
Vrcholný středověk: Vznik a zlatý věk **rytířství**. **Rytíř** = obecně jakýkoli „obrněný“ jezdec na koni NEBO šlechtický titul (rytířský stav: druhý nejvyšší po stavu panském). Silné spojení vojenství/rytířství s maskulinitou.

Křížové výpravy do Palestiny: v boji proti Turkům a Arabům (obojí muslimové) byly dočasně vytvořeny křesťanské státy (s rytířskými hrady – vzor pro evropské stavitelství). Vznik **heraldiky**.

Rytířské řeholní řády (johanité, templáři, řád německých rytířů).

Hradní architektura: v Českém zemích hrady s dispozicí donjonovou (Přímda), bergfritovou (Zvíkov), kastelovou (Konopiště), palácovou (Dívčí Kámen)...

Vojenské síly: hradní posádky, městské stráže – ve nízké stavby. V případě válečného tažení král svolával zemskou hotovost, kterou přiváděli šlechtici a již tvořili jejich poddaní (po válce se bojovníci zase rozešli domů – ti, co přežili ☺).

Pozdní středověk: vzrůstá role opevněných měst. Počátky stálých armád (mezi průkopníky Jan Lucemburský), složených z profesionálů bojujících za žold. Počátek palných zbraní – „dostihy“ mezi kovolitci a staviteli.

Významná role **husitských vojsk**: **vozová hradba** jako mobilní a variabilní obdoba městských hradeb, **městské svazy** a jejich **polní vojska** (pražanské, táborské a orebitské/sirotčí).

Demokratizační základ husitského vojska: volení hejtmani, jádro polního vojska tvořili někdejší sedláci.

Raný novověk: zánik nižší šlechty jako samostatné společenské vrstvy menších pozemkových vlastníků (arondace majetku panských rodů). Rytířství již jen statusový symbol (jehož autorita klesá; don Quijote).

Třicetiletá válka (1618 – 1648): vrchol **žoldněřství** a jeho počínající úpadek), sestavování vojska jako výnosné podnikání (zisky šlechticům od panovníka). Pevné **útvary pěchoty** (mušketyři, pikenýři) Rozvoj **lehké jízdy**, vznik samostatně operujícího polního dělostřelectva.

Absolutistické monarchie 17. – 19. století: Stálé **panovnické armády**, založené na povolávání branců ze širokých vrstev obyvatelstva, tvoří jeden z definičních znaků absolutismu.

;

Napoleon měl v Itálii k dispozici nejhorší jednotky francouzského vojska. Dosáhl však s nimi pronikavých úspěchů. Už tehdy válčil svým typickým způsobem, jenž se v tehdejší Evropě stal neodolatelným. **Zdroje Napoleonových vítězství byly tyto:**

1. Měl vojevůdcovský talent a skvěle improvizoval (řídil se heslem: Je třeba zahájit boj a ostatní už přijde samo).

2. Zcela novým, objevným způsobem využíval svou hlavní zbraň, dělostřelectvo - dokázal s ním manévrovat rychleji a obratněji než kdokoli jiný.

3. V jednotkách svého vojska i u jednotlivých vojáků pěstoval pružnost dílčího rozhodování v rámci celkového vojevůdcovského taktického záměru (taktikou se rozumí způsob vedení bitvy, strategií způsob vedení války). Nízké velitelské funkce rád rozdělával francouzským veteránům Americké revoluce, kteří si samostatnost v boji dávno osvojili uprostřed americké divočiny. Nepřátelé Francie naopak útočili většinou ve stereotypních řadách, jejichž koncepce přežívala z dob rytířských obrněnců.

4. Udržoval lidské vztahy se svými vojáky. Ač za oněch časů již nebylo možné, aby vojevůdce sám v bitvě třeba střílel, Napoleon i během boje byl se svými vojáky a využívaje své fenomenální paměti nikdy nezapomínal na jejich zásluhy, zejména u těch, kteří s ním válčili od počátku. V těchto věcech poněkud připomínal Caesara a částečně snad také Alexandra Velikého.

5. V dobytých státech sesazoval dosavadní vládcce, rušil feudalismus i absolutismus, zaváděl lidská práva i svobody podle francouzského vzoru a dosazoval do čela státu buď Francouze nebo domácí prorevoluční politiky. Zároveň tyto státy vždy dovedl k uzavření smlouvy o spojení s Francií. Svými kroky budil sympatie lidu poražených zemí.

Prusko-rakouská válka[\[editovat\]](#) | [editovat zdroj](#)

Související informace naleznete také v článku [Prusko-rakouská válka](#).

Prusko-rakouská válka vypukla v roce [1866](#). [Rakousko](#) muselo bojovat na dvou frontách proti Prusku a [Itálii](#). Proti Prusku nasadilo Rakousko tzv. Severní armádu, které velel polní zbojník [Ludwig von Benedek](#). Po boku Rakouska bojovalo [Sasko](#). Prusko nasadilo proti Rakousku tři armády. 1. armádu velel princ [Fridrich Karl](#), 2. armádu vedl korunní princ [Fridrich Vilém](#) a tzv. Labskou armádu vedl generál [Herwarth von Bittenfeld](#). Prusové těžili hlavně z moderní výzbroje. Dne [3. července 1866](#) došlo k bitvě u Sadové (známé také jako [Bitva u Hradce Králové](#)), kdy tzv. Labská armáda útočila na rakousko-saské pozice. Po příchodu 2. pruské armády nastal zlom a rakouští vojáci museli vyklidit klíčové pozice. Po porážce u Sadové se část rakouské armády přesunula k [Vídni](#), aby bránila hlavní město.

Prusko-francouzská válka[\[editovat\]](#) | [editovat zdroj](#)

Související informace naleznete také v článku [Prusko-francouzská válka](#).

Válka začala v roce [1870](#), vyhlásila ji Francie Prusku. [Druhé francouzské císařství](#) procházelo vnitřní krizí a čelní politici se domnívali, že vítězná válka umlčí opozici. Na druhé straně pruský ministerský předseda [Bismarck](#) chtěl upevnit pouto mezi jihu německými státy a Pruskem. Domníval se, že společná válka proti Francouzům mu to umožní. Prusko použilo tři armády. 1. armádu vedl generál [Karl von Steinmetz](#), 2. armádu vedl princ [Fridrich Karl](#) a 3. armádě velel princ [Fridrich Vilém](#). Pruským náčelníkem generálního štábu byl generál [Helmuth von Moltke](#). Francouzi zaujali obranné postavení. Po průlomů se francouzské armády stáhly. Maršál [Bazaine](#) velel Lotrinské armádě, armáda byla obklíčena v pevnosti [Metz](#). Alsaské armádě velel maršál [Mac Mahon](#).

Místo První světové války v dějinách vojenství

První světová válka byla **první významnou válkou**, v níž:

a) Válečné operace zasáhly **všechna myslitelná prostředí**, od vzdušného prostoru až po podmořské hlubiny.

b) Postupně **končila** dosavadní **klíčová role koní**; hlavním dopravním prostředkem se stala **železnice** (včetně vyzbrojených, obrněných vlaků), začaly se prosazovat **nákladní automobily**, na bojištích účinně zasáhly **letadla** (pro stíhací souboje i pro bombardování) a **tanky**, v námořních střetnutích se vedle **pancéřových bitevních lodí** účastnily také **ponorky**.

c) Objevily se **nové zbraně**, mezi nimiž vynikl **kulomet** (strojní puška; přenosná automatická palná zbraň, sloužící především ke střelbě dávkami); kulometná střelba dokázala zlikvidovat každý otevřený útok. Vojáci pěchoty se vyzbrojili i **ručními granáty**. Nepřátelský postup bylo možné zbrzdít nastražením výbušných **min** v terénu. Jako zcela nová, strašlivá zbraň byl nasazen **otravný plyn** – vůbec první **typ zbraně hromadného ničení**.

d) Byly **zdokonaleny zbraňové systémy již známé**. Např. **nová generace děl** zahrnovala rychlopalné polní kanony (až 20 ran/min.) i těžká obléhací děla, která vystřelovala až stokilogramové náboje na vzdálenost až desítek kilometrů. Pro válečné účely (denní hlídkování či průzkum a noční bombardování) byly využívány také **vzducholodě**.

e) Základem taktiky v pozemních bitvách se staly **zákopy** budované na frontě (v pásmu bojové činnosti). Zákopové soustavy získaly podobu podzemních měst, která byla vybavena palebnými postaveními, protipěchotními překážkami (z ostnatého drátu aj.), skladišti zásob i úkrytovými prostory a propojena telefonními dráty. Boje o dobytí nepřátelského zákopu se vyznačovaly úporností: vleklé, několikaměsíční bitvy přinášely statisícové ztráty na životech.

f) Ve vojsku se prosadily **uniformy v přírodních, maskovacích barvách** namísto dosavadních uniforem odvozených z heraldických barev feudální éry.

g) Nároky na zásobování nebývale početných armád způsobovaly **akutní nedostatek potravin** pro civilní obyvatelstvo.

h) Masivní odvody bojeschopných mužů do armády vedly k tomu, že dosud typické mužské profese (i v průmyslu, dopravě apod.) zastaly **ženy**.

i) Během války a ještě brzy po jejím skončení hrozily i propukaly četné **epidemie**.

Místo Druhé světové války v dějinách vojenství

1. Ve Druhé světové válce se dále rozvinuly **všechny tendence**, které se objevily jako nové v **První světové válce**. Kromě toho však válka 1939 – 1945 měla i některé **další rysy**.

2. Osa oživila a uplatnila **inovovanou strategii bleskové války**: rychlé manévrování bylo jedním ze základních předpokladů válečného úspěchu (proto také výrazně ubylo zákopových bojů).

3. **Klíčovou zbraní se stalo letectvo**, které se dělilo na **taktické** (především stíhací) a **strategické** (především bombardovací): to je počátek vývoje vrcholícího kolem r. 2000, kdy válka vedená ze vzduchu znamená základní a nejúčinnější způsob válčení. Za Druhé světové války stíhačky narušují postup pozemních vojsk i přepravu vojenského materiálu, bombardéry obracejí v sutiny pevnosti, nádraží i celá města. Letadla svými rozměry a letovými vlastnostmi výrazně překonávají předválečné letectví. Zároveň se ovšem zkvalitňuje i **protiletecká ochrana**.

4. Objevuje se **nová vojenská technika: letadlové lodě** (prudce zvyšující rychlost i dosah námořních operací), **raketové střely** (sovětské raketomety Kaťuša na nákladních autech nebo německé balistické V-1 a V-2 s doletem až 300 km), **radary** pro sledování vzdušného prostoru i mořské hladiny za snížené viditelnosti.

5. Obě válčící strany usilovaly o **sestrojení jaderné (atomové) bomby** se superničivým účinkem (tlaková vlna, žár, radioaktivní záření). Úspěšní nakonec byli Spojenci.

6. V celé válce **nebyly** do bojů **nasazeny chemické zbraně**. Ovšem s **využitím jedovatého plynu** se nacisté dopouštěli – v koncentračních táborech – **hromadného vyvražďování** milionů obyvatel z okupovaných území.

7. Velmi významnou úlohu sehrála **vojenská špionáž** (a kontrašpionáž), do níž se zapojovali i odvážlivci z řad civilistů.

8. **Německá branná moc** se opírala nejen o armádu, ale i o špičkově vyzbrojené a početné útvary až fanaticky zaujatých stranických ozbrojenců **SS**, jejichž vůdcové nakonec zastávali mnohá prominentní místa v celém systému nacistické vlády v Evropě. Pozemní armáda wehrmacht a SS úzce spolupracovaly s tajnou policií **gestapem**.

9. Na druhé straně **Spojenci** při svém postupu využívali **součinnost s odbojovými skupinami** na okupovaných územích a sami je podporovali.

10. Základním předpokladem konečného vítězství byl dostatečný **přístup ke zdrojům energetických surovin, především k ropě**. Osa byla v tomto souboji zřetelně znevýhodněna a reagovala na to plánováním ambiciózních útočných operací.